

نظری بر سیر تحول برنامه‌ریزی از منظر توسعه پایدار

دکتر بی‌تا آزادبخش
عضو هیأت علمی گروه محیط‌زیست
دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن

نشر چلچله

سرشناسه: آر ادبخت، بی تا / ۱۳۵۵.
عنوان و نام پدیدآور: نظریه‌ای بر سیر تحول برنامه‌ای از منظر توسعه پایدار / بی تا آر ادبخت.
مشخصات نشر: تهران، چلچله، ۱۳۹۸
مشخصات ظاهری: ۲۴۵ ص.
ادداشت: کتابنامه
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۶۲۵-۹۴-۰
سببیت فهرست نویسی: فیفا
موضوع: مدیریت / برنامه ریزی
رده بندی کنگره: الف ۱۳۹۸ ن ۹ الف
رده بندی دیب: ۲۵۰ ۳۲۸/۰۲۰
شماره کتابشناسی: ۵۴۸۳۰۵

نظریه‌ای بر سیر تحول برنامه‌ای از منظر توسعه پایدار

انتشارات: چلچله

دکتر بی تا آر ادبخت

طرح جلد و صفحه آرایی: حمیدرضا باباجان

نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۸

تیراژ: ۵۰۰ جلد

قیمت: ۵۰۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۶۲۵-۹۴-۰

فهرست

صفحه	عنوان
۹	مقدمه
۱۱	پیشگفتار
۱۳	بخش اول - سیاست و برنامه ریزی
۱۵	۱-۱- تعریف هدف برنامه ریزی
۱۷	۱-۲- ویژگی های یک برنامه خوب
۱۸	۱-۳- مشکلات فرا راه برنامه ریزی استراتژیک
۱۹	۱-۴- شکاف های بین مریز استراتژیک
۲۱	۱-۵- موانع فرا راه برنامه ریزی استراتژیک
۲۱	۱-۶- انواع برنامه ریزی
۲۱	۱-۶-۱- سطوح برنامه ریزی (حوزه عمل)
۲۲	۱-۶-۲- دامنه فعالیت (سطح پوشش)
۲۴	۱-۶-۳- زمان بندی برنامه ها
۲۶	۱-۶-۴- شیوه کار
۲۶	۱-۷- راهبردها و سیاست ها
۲۸	۱-۸- اهمیت تدوین راهبردها و سیاست ها
۲۸	۱-۹- عوامل محیطی مؤثر بر فرآیند تدوین برنامه
۲۹	۱-۹-۱- رموز موفقیت در برنامه ریزی
۳۰	۱-۹-۲- دلایل عمده شکست در برنامه ریزی
۳۲	۱-۱۰- قانونگذاری برنامه ای
۳۳	۱-۱۰-۱- روند تهیه و تنظیم لایحه قانونی برنامه
۳۳	۱-۱۰-۲- تفاوت قوانین برنامه ای با قوانین عادی کشور (قوانین غیر برنامه ای)
۳۵	بخش دوم - تاریخچه برنامه ریزی در جهان و ایران
۳۷	۱-۲- سابقه برنامه ریزی در جهان

۳۸	۲-۲- نقش برنامه‌ریزی در توسعه جوامع
۳۹	۳-۲- سابقه برنامه‌ریزی در ایران قبل از انقلاب
۴۲	۴-۲- سابقه برنامه‌ریزی در ایران بعد از انقلاب
۴۷	بخش سوم - محیط زیست و توسعه
۴۹	۱-۳- محیط زیست
۵۰	۲-۳- توسعه و مسائل زیست محیطی
۵۱	۱-۲-۳- انسان در طبیعت
۵۴	۲-۲-۳- انسان علیه طبیعت
۵۷	۳-۲-۳- انسان و طبیعت
۵۷	۳-۳- جایگاه محیط زیست در برنامه‌ریزی‌های توسعه‌ای کشورها
۵۸	۱-۳-۳- در کشورهای توسعه یافته
۵۹	۲-۳-۳- در کشورهای در حال توسعه
۶۰	۴-۳- محیط زیست برنامه‌ای
۶۱	۵-۳- سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران در زمینه محیط زیست
۶۳	۶-۳- جایگاه محیط زیست در سند چشم‌انداز ۱۰ ساله مبتنی بر توسعه پایدار ملی با رویکرد جهانی
۶۵	۱-۶-۳- محورهای اساسی و دیدمان چشم‌انداز
۶۶	۲-۶-۳- هدف‌ها و سیاست‌های کلی
۶۷	۳-۶-۳- الزامات و راهبردها
۶۹	۴-۶-۳- سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴
۷۱	بخش چهارم - سیر تحول برنامه‌ریزی با رویکرد توسعه پایدار
۷۳	۱-۴- مفهوم توسعه پایدار
۷۴	۲-۴- مروری بر سابقه توسعه پایدار در جهان
۷۸	۱-۲-۴- زمینه جهانی دیدگاه توسعه پایدار
۷۸	۲-۲-۴- نگرش توسعه پایدار

۸۴	۳-۲-۴- اهداف توسعه پایدار
۸۵	۳-۴- ملاحظات در باب توسعه پایدار در ایران
۸۶	۳-۴-۱- اهداف و وظایف کمیته‌های توسعه پایدار
۸۶	۳-۴-۲- رسالت کمیته ملی توسعه پایدار
۸۷	۳-۴-۳- راهبرد و برنامه‌های آینده کمیته ملی توسعه پایدار
۸۸	۳-۴-۴- جایگاه توسعه پایدار در برنامه‌ریزی‌های کلان ایران
۸۹	۴-۴- نحوه اجرای توسعه پایدار از طریق راهبرد ملی
۹۲	۴-۵- ماندگاری فراآیند راهبرد ملی توسعه پایدار
۹۳	۴-۵-۱- ایجاد فرهنگ توسعه پایدار
۹۳	۴-۵-۲- نهادی کردن فراآیند راهبرد ملی توسعه پایدار
۹۳	۴-۵-۳- اجراء و اعدال پروکسای متناسب قانونی و اجرایی
۹۳	۴-۵-۴- هماهنگی مؤثر
۹۴	۴-۵-۵- ارتباطات عمومی و مشارکت مؤثر
۹۴	۴-۵-۶- مجهز کردن، دخالت دادر و تمرکز ظرفیت‌سازی ملی برای فراآیند راهبرد ملی توسعه پایدار مستمر و مداوم
۹۴	۶-۱- اصول پایداری

۹۹	بخش پنجم - برنامه‌ها
۱۰۱	۵-۱- بررسی قوانین زیست محیطی برنامه‌های عمرانی قبل از انقلاب اسلامی
۱۰۱	۵-۱-۱- برنامه هفت ساله اول عمرانی کشور (۱۳۴۴ - ۱۳۲۸)
۱۰۲	۵-۱-۲- برنامه هفت ساله دوم عمرانی کشور (۱۳۴۱ - ۱۳۳۵)
۱۰۴	۵-۱-۳- برنامه پنج ساله سوم عمرانی کشور (۱۳۴۶ - ۱۳۴۲)
۱۰۵	۵-۱-۴- برنامه پنج ساله چهارم عمرانی کشور (۱۳۵۱ - ۱۳۴۷)
۱۰۹	۵-۱-۵- برنامه پنج ساله پنجم عمرانی کشور (۱۳۵۶ - ۱۳۵۲)
۱۲۰	۵-۱-۶- برنامه پنج ساله ششم عمرانی کشور (۱۳۶۱ - ۱۳۵۷)
۱۲۱	۵-۲- بررسی مفاد زیست محیطی برنامه‌های توسعه‌ای پس از انقلاب
۱۲۱	۵-۲-۱- برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (۱۳۷۲ - ۱۳۶۸)

- ۱۳۱ ۵-۲-۲ برنامه دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (۱۳۷۸-۱۳۷۴) ۱۳۱
- ۱۴۴ ۵-۲-۳ برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (۱۳۸۳-۱۳۷۹) ۱۴۴
- ۱۷۰ ۵-۲-۴ برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (۱۳۸۸-۱۳۸۴) ۱۷۰
- ۱۷۸ ۵-۲-۵ برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (۱۳۹۴-۱۳۹۰) ۱۷۸
- ۱۸۶ ۵-۲-۶ برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (۱۴۰۰-۱۳۹۶) ۱۸۶

- بخش ششم - جمع‌بندی و تحلیل نهایی ۱۹۳
- ۱۹۵ ۶-۱-۱ محیط زیست برنامه‌های میان مدت کشور ۱۹۵
- ۱۹۹ ۶-۲-۱ آسیب‌شناسی برنامه‌های توسعه پنج ساله ۱۹۹
- ۲۰۴ ۶-۳-۱ سخن آخر ۲۰۴

- منابع ۲۰۷
- ضمائم ۲۱۱

مقدمه

برنامه‌ریزی مبتنی بر واقعیات عینی جامعه و نیازهای آن برای رسیدن به اهداف معین و مشخص با اتکاء به شرایط ملموس، امکانات و ظرفیت‌های موجود از ویژگی‌های حکمرانی مطلوب می‌باشد که در سطح کلان باید توسط مسئولان طراحی، تصویب و به اجرا درآید. بدون برنامه‌ریزی واقع‌گرایانه در جهت مصالح جمعی و پایبندی به آن تحقق آرمان‌ها و دستیابی به چشم‌انداز توسعه و پیشرفت، اگر غیرممکن نباشد، به دشواری امکان‌پذیر است. این دیدگاه، یعنی توسعه مبتنی بر برنامه‌ریزی از سال ۱۹۱۹ در کشور ما مورد توجه قرار گرفته، از سال ۱۳۲۷ نیز در قالب قانون برنامه عمرانی کشور جامه عمل به خود پوشید. پس از انقلاب اسلامی نیز، نظام برنامه‌ریزی ابتدا از سال ۱۳۶۱ ولی عملاً از سال ۱۳۶۸ به شکل قانون برنامه توسعه تصویب و به اجرا درآمد.

برنامه‌ریزی توسعه‌ای و قانون این برنامه‌ای تا کنون و به دلایل بی‌شماری در مسیر چشم‌انداز توسعه و تحقق اهداف آرمانی خود دست کم در حوزه حفاظت از محیط زیست و منابع طبیعی اگر با ناکامی مواجه نباشد، لاقابل با دشواری روبرو بود، با تحقق برنامه‌های توسعه‌ای از مرحله طراحی تا اجرا ارزیابی نتایج آن، همواره با فراز و فرودهایی توأم بوده است، که علت آن را علل، بر عدم توجه به شرایط و واقعیات ملموس جامعه و ظرفیت‌های اقتصادی، اجتماعی و زیرساختی نامناسب توسعه‌ای که یک اشکال کلی و مزمین می‌باشد، در زمینه محیط زیست و توسعه پایدار باید در دیدگاهها و تلقی دست‌اندرکاران و مسئولان در دوره‌های مختلف قانونگذاری و مدیریتی نسبت به ضرورت حفظ و حمایت از محیط زیست به عنوان یکی از ارکان اساسی توسعه پایدار دانست.

بهر حال به هر میزان که رشد و آگاهی جامعه نسبت به اهمیت محیط زیست و اعتقاد تصمیم‌گیران به ارتقاء جایگاه محیط زیست در برنامه‌ریزی افزایش یابد، امکان شکوفایی جامعه و تحقق اهداف توسعه پایدار بیشتر خواهد بود.

نگارنده این کتاب که خود دانش‌آموخته ارزشمند حقوق محیط زیست در دهه‌های گذشته است، تحقیق و مطالعه در زمینه برنامه‌ریزی محیط زیست و قانونگذاری در این عرصه را آغاز کرده است، به خوبی توانسته تا حدودی که مقدرات و سوابق موجود اجازه می‌دهد، به بررسی جایگاه برنامه‌ریزی در حوزه محیط زیست بپردازد و خلأ و کمبودی را که در عرصه مطالعات برنامه‌ای توسعه پایدار و محیط زیست وجود دارد، تا حد امکان پر کند. برای ایشان آرزوی موفقیت دارم.